

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOTY

**Vladimír Novotný, *Problémy a příběhy*
(*Od Puchmajera k Páralovi*), Cherm, Praha 2001, 295 s.**

Literárního vědce střední generace Vladimíra Novotného (nar. 1946) není třeba zvláště představovat. Jeho badatelské zaměření je dvojdomé: vystudoval ruštinu s dějepísem na Univerzitě Karlově (absolvoval v roce 1969) a jako nakladatelský redaktor ve Státním pedagogickém nakladatelství (časopis „Ruský jazyk”), Československý spisovatel („Literární měsíčník”) a v Odeonu se nejprve věnoval analýze a interpretacím ruské a sovětské literatury 20. století, později, po sametové revoluci, začal pracovat v akademickém pracovišti – v Ústavu pro českou a světovou literaturu AV ČR v Praze, kde se ve shodě s pracovním zaměřením jmenované instituce zaměřil na výzkum české literatury po roce 1945. Držel prst na pomyslném tepu doby a vedle otázek literárněhistorických sledoval rovněž vznik a rozvoj nové, „nezavedené” literatury v devadesátých letech 20. století v českých zemích; z této oblasti výzkumů výtěžil skriptum *Nová česká literatura 1990–1995* (České Budějovice 1995). Souběžně se studiem textů a autorů poválečné české literatury, v tom autorů literatury oficiální, exilové, samizdatové i z oblasti tzv. šedé zóny, věnoval značnou pozornost některým tematickým komplexům v české literatuře 19. století. Výrazná byla v posledním decenniu také jeho činnost recenzentská a kritická v časopisech i v denním tisku o vysokém nákladu, zvláště pak v deníku „Mladá fronta Dnes” a v obětídeníku „Tvar” (knižně svou publicistiku vydal v souborech *Literární kritiky*, 1997; *Literární sloupky* 1997, 1998; *Literární čvrtky – Literární sloupky*, 2000).

Na počátku roku 2002, ale ještě s vročením 2001, se objevila jeho kniha s titulem *Problémy a příběhy* a s upřesňujícím podtitulem *Od Puchmajera k Páralovi*. V uvedené knize soustředil své rozsáhlejší studie a články z devadesátých let. Vesměs běží o texty přednesené na literárněvědných konferencích a poté vydané v konferenčních sbornících. V *Problémech a příbězích* najdeme celkem 21 úvah, které autor rozčlenil do tří oddílů.

Jaký si při členění zvolil klíč? Hlavním principem pořádání souboru byla Novotnému chronologická posloupnost pojednávaných témat. Postupuje proto důsledně od nejstarších období, v jeho případě od působení Puchmajera a jeho družiny, až po současnost. Je přitom zajímavé, že Novotný sice sází na osvědčená jména „velkých” spisovatelů (A. J. Puchmajer, A. Stifter, V. Mrštík, A. Stašek, E. E. Kisch, B. Hrabal, J. Glazarová aj.), ale zároveň si vybírá výhradně jejich

neznámé texty anebo mylně traktované soudy o nich, jež usiluje objasnit a dát na pravou míru. Výjimky, kdy jde o neznámý text i neznámého autora, jsou přitom nečetné (D. Pala, J. Thon, B. Svatoš) a v podání Novotného nabývají charakter příběhu s tajemstvím. Neproblematizuje tedy za každou cenu, nehledá ani senzací, naopak k námětům přistupuje velice zodpovědně a snaží se ozřejmit záhady a tajemství textů. Jde proti ustáleným soudům naší literární historie, prověřuje její závěry, boří zaběhaná schémata a obecně platné mýty. V tomto směru se jeho práce podobají demýtizačním esejům Vladimíra Macury (1945–1999), který je souborně vydal v knihách *Masarykovy boty a jiné semi(o)fejetony* (1993) a *Český sen* (1998). K textům Novotný přistupuje v převaze jako ke sdělením vypovídajícím o duchu doby a texty nahlíží jako součást kulturních dějin, resp. literárního života určité epochy.

Obojího – jak problémů, tak i příběhů – najdeme v knize Vladimíra Novotného hodně. Materiál ze dvou století vývoje české literatury skýtá ostatně příležitosti sdostatek velké. Avšak vedle ryze bohemistických námětů se v knize objevují také úvahy o literatuře německy psané, resp. vypovídající o česko-německém soužití (A. Stifter a E. E. Kisch) v některé „kresové” oblasti českých zemí. Právě německá literatura vzniklá v našem prostředí nebývá pohřbívána v přehledech české literatury zastoupena. Je přitom zřejmé, že tyto dvě literatury vyrůstaly vedle sebe a navzájem na sebe působily a mezi sebou si vyměňovaly podněty.

Badatel nezapře ve statických ani své původní rusistické školení: v knize se několikrát věnuje slavistickým nebo přímo rusistickým otázkám, např. ve stati *Z literárních pouťí na Rus*, v níž dává do souvislostí různé chápání Ruska u českých spisovatelů 19. století (Havlíčka-Borovského, V. Mrštíka, A. Staška). Jeho školení v rusistické oblasti je znát i jinde. Nejen přímo v textech, které věnoval některé postavě nebo problému se vztahem k ruskému prostředí a ruské literatuře, ale třeba jen v drobných petitových zmínkách (např. na s. 71 píše o Václavu Aloisi Jungovi jako o kongeniálním překladateli, mj. také Puškinova „románu ve verších” *Evžen Oněgin*).

Jakkoliv jde o svod studií navlečených na nit vedoucí od českého národního obrození k dnešku a propojený obdobným uchopením látky, tj. zvoleným metodologickým přístupem k textu, napořád běží o soubor statí určených k různým příležitostem, bez jednotícího literárního tématu. Na tomto místě se lze zcela oprávněně ptát, co z úvah Vladimíra Novotného lze vyčíst kromě vlastních pozitivních výsledků literárněhistorických? Vypovídá jeho kniha i o obecnějších trendech v současné české literární vědě? Jistě, každý text (včetně odborného) je totiž nejen výpovědí o vlastním předmětu zájmu, ale i výpovědí o svém tvůrci a o milieu doby.

Především se tu znovu prokazují některé obecnější trendy současné literární vědy u nás. Pro současnou literární historii platí, že preferuje příběhovost. Dějiny literatury chtějí literární badatelé vidět jako plnohodnotně strukturovaný příběh s dějem, plynoucí v čase a prostoru, jenž je zaplněný postavami a jejich akcemi.

Neuspěl model geneticko-strukturální ani čistě recepční. Produktivní se stále ještě ukazuje být pojetí tematologické, s úspěchem rozvíjené u Daniely Hodrové, Vladimíra Macury a Marie Kubínové (srov. jejich společný projekt *Poetika míst*, Jinočany 1999), ale rovněž v některých statích v probírané knize Novotného. V područí tematologie nezůstaly jen vybrané statě z knihy Novotného, ale tato metoda dokonce převládla na literárněvědných sympoziích v českých zemích v minulém decenniu, což v důsledku vypadá, jako by v čase poststrukturálního a postdekonstrukčního v českém prostředí absentovala jakákoliv metodologie.

Dále statě z knihy V. Novotného potvrzují ještě jinou zkušenost současné české literární vědy: literární historie před autory „velkými“ a osvědčenými (před „literárními generály“) dává v posledním decenniu stále více přednost spisovatelům „menším“ a nenápadným („literárním pěšákům“), a to stejně při výzkumu literatury novější jako starší. To, co platí pro spisovatele, platí přirozeně i pro jednotlivé texty.

Zde se na rty tlačí otázka, pátrající po tom, zda pomyslnou evoluci rozpoznáme v textech centrálních, osvědčených, klíčových, nebo zda o ní vypovídají také texty periferní? Výzkumy ukazují, že prostřednictvím sémiózy „duch doby“ obkreslí svoji pečť stejně do obou jmenovaných typů. Rozhodně tedy není na závadu, že badatelé nyní studují žánrové komplexy „populární literatury“ (termín Petera Liby) a jiné texty zapadlé a literární historií dotud nevyužívané. Ukazuje se tak v širších aspektech procesualnost, avšak na druhé straně se tím oslabuje hodnotící aspekt, neboť texty jako by navzájem byly rovnocenné.

Novotný v kontextu české literární vědy ztělesňuje jeden z typů současné literární kritiky. V knize *Problémy a příběhy* se představuje více v poloze literárněhistorické, ale kritický aspekt, hodnocení z pozice „tady a teď“, nicméně ani tu zcela neopominul.

Libor Pavera, Opava

Iva Malková, Svatava Urbanová a kol., *Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000)*, Nakladatelství „Votobia“ Olomouc, Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity, Ostrava 2001, 368 s.

Nauka česká má v swym dorobku obok *Leksykonu literatury czeskiej*¹ takže szereg słowników literackich obejmujących różny zakres czasowy (przede wszy-

¹ *Lexikon české literatury*, Praha, sv. 1.: 1985, sv. 2/1, 2/2: 1993, sv. 3/1, 3/2: 2000.

stkim okres powojenny) i tematyczny (ogólnoliterackie oraz specjalistyczne)². Charakterystycznym natomiast jest fakt, że ziemie czeskie, w odróżnieniu od Polski czy Słowacji, dotychczas nie posiadają ogólnonarodowego słownika biograficznego, jeśli nie liczyć – uchodzącego za niezbyt udany – *Czechosłowackiego słownika biograficznego* J. Tomeša i A. Léblowej³. Tę lukę wypełniają – jedynie częściowo – *Český biografický slovník 20. století*⁴ oraz *Biografický slovník Českých zemí*⁵ autorstwa J. Novotného (ten ostatni zwiastuje zmianę w sposobie opracowywania słowników biograficznych). Dopiero jednotomowy *Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000)* w pełni realizuje warunki stawiane specjalistycznemu słownikowi biograficznemu z tym, że ma on charakter słownika regionalnego.

W zakresie regionalnych słowników biograficznych region Śląska i północnych Moraw poszczycić się może bogatym dorobkiem. W latach 1972–1983 ukazał się *Biografický slovník širšího Ostravska* w opracowaniu Viktora Ficka⁶, a od 1993 r. Uniwersytet Ostrawski wydaje *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*⁷.

Zespół redakcyjny słownika *Literární slovník severní Moravy a Slezska* tworzą pracownicy Instytutu Studiów Regionalnych Uniwersytetu Ostrawskiego. Większość (prawie 70%) haseł opracowały Iva Malková i Svatava Urbanová, pojedyncze hasła pochodzą od innych osób (m.in. J. Svoboda, B. Četyna, R. Drylík, J. Dvořák, O. Králík, Z. Pešat, J. Skalička, B. Slavík, A. Závodský), natomiast większość haseł odnoszących się do Polaków (ok. 15% haseł osobowych) opracowała Irena Bogoczová.

Slovník... liczy 283 hasła zestawione w porządku alfabetycznym, w zasadniczej większości dotyczące osób, aczkolwiek opisujące także wydawnictwa, czasopisma i stowarzyszenia (ok. 8% haseł). Część główna omawianej pracy jest poprzedzona indeksem haseł i indeksem skrótów słowników i prac przeglądowych,

² Są to np.: M. Blahynka a kol., *Čeští spisovatelé 20. století*, Praha 1985; *Slovník českých spisovatelů od r. 1945*, red. P. Janoušek, díl 1: A–L, Praha 1995, díl 2: M–ž, Praha 1998; J. Kunc, *Slovník českých spisovatelů beletristů 1945–1956*, Praha 1957; L. Mahala, *Průvodce po jménech české poezie a prózy 1990–1995*, Olomouc 1996; B. Dokoupil, M. Zelinský a kol., *Slovník české prózy 1945–1994*, Ostrava 1994.

³ J. Tomeš, A. Léblová, *Československý biografický slovník*, Praha 1992.

⁴ J. Tomeš, *Český biografický slovník 20. století*, díl 1.–3., Praha 1999.

⁵ J. Novotný, *Biografický slovník Českých zemí (ukázkový sešit)*, Praha 1994; heslář: část I.: A–F, Praha, 1997; část II., Praha 1998.

⁶ V. Fick, *Biografický slovník širšího Ostravska*, s. 1–5, Opava 1972–1983.

⁷ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, s. 1–15, věd. red. M. Myška, odp. red. L. Dokoupil, Ostrava 1993–2002. Spośród słowników literackich wymienić należy *Literární bibliografie současných severomoravských autorů* M. Nádvořníkovéj (por. M. Nádvořníková, *Literární bibliografie současných severomoravských autorů*, Olomouc 1985).

w których dany pisarz publikował lub gdzie zamieszczone jest jego dzieło. Ponadto poprzedzają ją indeks skrótów użytych w artykule hasłowym oraz skrótów nazw bibliograficznych i nazw instytucji. Po wymienionych zestawieniach następuje wstęp oraz zasadnicza część słownika. Słownik zamyka indeks nazw osobowych.

Struktura haseł jest dwuczęściowa. Część pierwszą rozpoczyna nazwisko pisarza, dalej następują: jego imię, (ewentualnie) nazwisko panińskie, pseudonim (o ile posługiwał się on nim), data urodzenia i – o ile osoba ta już nie żyje – śmierci (w przypadku instytucji: data założenia i zaprzestania działalności), rodzaj twórczości oraz rys biograficzny (w tym wykształcenie i droga zawodowa), zwięzła charakterystyka najważniejszych pozycji w dorobku danego pisarza, wreszcie daty i miejsca debiutów. Natomiast część druga hasła ma charakter bibliograficzny i obejmuje:

- a) bibliografię prac danego pisarza w podziale na: samodzielne wydania (np. tomiki poezji, powieści, zbiory opowiadań itp.), prace zbiorowe, studia i artykuły oraz prace redakcyjne; ponadto znajdują się tutaj również odsyłacze do prac i czasopism, w których wcześniej ukazały się zestawienia bibliograficzne twórczości danej osoby;
- b) literaturę przedmiotową, dotyczącą danej osoby i jej twórczości.

Hasło zamyka spis słowników i prac przeglądowych, w których dany pisarz publikował lub gdzie pomieszczone jest jego dzieło (rozwiniecie użytych skrótów znajduje się we wspomnianym już indeksie) oraz sygnatura Autora hasła (nie dotyczy głównych redaktorów słownika).

Na marginesie warto tu dodać, że redaktorzy *Słownika*... zapomnieli dodać do indeksu skrótów rozwiązanie skrótu *Roz.*, znajdującego się na końcu hasła (jako samodzielny akapit części *Literatura*). Podobny skrót – jedynie pisany małą literą – znajduje się również w początkowej części hasła i oznacza 'z domu' (por. s. 12 i np. na s. 131 hasło *Kolářová Jaromíra*, na s. 277 hasło *Stachoňová Alena* i inne). W pierwszym przypadku (skrót *Roz.*) chodzi raczej o określenie *rozmanité*, oznaczające recenzje innych utworów pisarza, które nie zostały wcześniej w dziale *Literatura* wymienione. Jednak to pozostaje domysłem dla odbiorcy⁸.

⁸ Wprawdzie Autorzy słownika zastrzegają się, że mogło dojść do pomyłek w niektórych fragmentach hasła, a ściślej w części bibliograficznej. Należy jednak podkreślić rzetelne i kompetentne opracowanie słownika. Nieliczne dostrzeżone uchybienia to m.in.: zniekształcenie tytułu jednej z prac Karola Bergera: *Wiosna Ludu* zamiast *Wiosna Ludów* czyli rok 1848 w Końskiej, por. Z. Jasiński, *Mały leksykon nadolziański*, Opole, 1990, s. 10; pominięcie w bibliografii Rajko Dolečka trzykrotnie już wydanej książki pt. *žaluji!* (Praha, wyd. 1 – 1998, wyd. 2 – 1999, wyd. 3 – 2000); nieuwzględnienie w literaturze dotyczącej Ondry Lysohorského zbioru referatów z międzynarodowego kolokwium z okazji 90. rocznicy urodzin poety: *Óndra Lysohorský 1905–1989*, red. K. Janásová,

Określony tu aparat słownika jest bez zarzutu. Jest on przejrzysty i czytelny nawet dla nieprzygotowanego pod względem filologicznym czy bibliograficznym odbiorcy. Ponadto wprowadzone przez Autorów uproszczenia uczyniły ze *Słownika*... leksykon łatwy i poręczny w użyciu.

Słownik obejmuje zarówno twórców zmarłych, jak i żyjących, którzy są związani z określonym w tytule obszarem. Jednak kryterium zaliczenia twórców i instytucji, którzy zostali uwzględnieni w *Słowniku*..., do określonej literatury regionalnej wymagałoby uściślenia. Na przykład przynależność terytorialna (czy regionalna) pisarza wydaje się wyróżnikiem kłopotliwym w realizacji, niekiedy bowiem pisarz śląski rozpoczyna swą działalność na Śląsku w zgodzie z założeniami ideowo-artystycznymi literatury śląskiej, a następnie przenosi się na południową część Moraw. Dotyczy to również debiutujących pisarzy. W efekcie nie znajdziemy jej w *Słowniku*..., mimo że pierwszy okres ich twórczości pozostał związany ze Śląskiem czy z północną częścią Moraw (np. Maria Chrašćinová czy Lucyna Waszková).

Tę sytuację niejako wyprostowuje zamieszczony na początku pracy indeks, który zawiera spis wszystkich pisarzy i instytucji bez podziału na regionalnych i uprawiających inne założenia ideowo-artystyczne.

Również definicja pojęcia *Śląsk i Północne Morawy* wymaga doprecyzowania. Autorzy bowiem stwierdzają:

Regionem severní Morava a Slezsko se myslí uzemí, které je definováno jako české Slezsko s historickou hranicí k roku 1928, moravskou částí rozumíme oblast zahrnující Ostravsko, které sahá do Podbeskydí (až po Nový Jičín), Opavsko a Hlučínsko, Těšínsko, Valašsko (po Horní Bečvě), Jesenicko (oblast Krnovska a Šumperska).

Są to więc dwa regiony, ponadto część ziemi śląskiej (np. Opavsko – historyczny czeski Śląsk czy Těšínsko – historyczny polski Śląsk) została przypisana do Moraw. W przypadku odwołania się do historycznych podziałów terytorialnych słuszniejsze wydaje się wskazanie na administracyjny – nie regionalny – zasięg terytorialny omawianych ziem.

Określenie *české Slezsko s historickou hranicí k roku 1928*⁹ sprawia, że przywoływanie nazw *Hlučínska* i *Těšínska* jest zupełnie zbędne i tylko zaciemnia obraz, tym bardziej że włączenie ich w skład części morawskiej jest merytorycznie błędne. Określenia powyższe dotyczą tu odpowiednio: Zaozlia i Kraiku Huleczyńskiego, czyli położonych w Republice Czeskiej (umownie: czeskich) części Śląska Cieszyńskiego i Górnego Śląska, zatem *ex definitione* wchodzą one w skład części śląskiej (por. też historyczne mapy czeskie tego regionu).

⁹ Na marginesie, wystarczyłoby: *Śląsk w granicach Republiki Czeskiej* – granica historyczna nie wymaga tu dookreślenia, jej ścisły przebieg bowiem jest znany w literaturze przedmiotu, którą można by jedynie przywołać.

Rzeczywistym problemem jest określenie terytorium północnych Moraw. Wydaje się, że Autorzy słusznie założyli istnienie wyodrębnionej (w domyśle: w sensie kulturowym) środkowej części Moraw z ośrodkiem w Olomuńcu¹⁰. Biorąc pod uwagę powyższe oraz fakt, że słownik obejmuje okres po 1945 roku, próba zdefiniowania północnych Moraw w sposób klarowny powinna brzmieć: część Moraw położona nad Odrą i górną Beczwą¹¹, cały obszar opracowania należało określić: (czeski) Śląsk oraz część Moraw położona nad Odrą i górną Beczwą.

Z tego względu brak uzasadnienia dla takiej właśnie delimitacji obszaru opracowania (region Śląska i północnych Moraw jako jeden), przy czym sam zasięg terytorialny przyjęty przez Autorów należy uznać za właściwy. Wprawdzie zastrzegają się oni, że granice są określone w sposób przybliżony i płynny, to jednak można było je wyznaczyć w *Slovníku*... w sposób bardziej przejrzysty i uzasadniony.

Po drugie, został zatarty (czy zunifikowany) w ten sposób wyznacznik ideowo-artystyczny twórczości na danym terenie (np. gdy zmienia swą twórczość zgodnie z założeniami ideowo-artystycznymi panującymi na danym terenie), niekiedy bowiem pisarz śląski realizuje założenia, typowe dla literatury morawskiej, i odwrotnie. Ten aspekt ginie całkowicie.

W odniesieniu do stopnia związków z przedmiotowym obszarem Autorzy *Slovníka*... kierowali się kilkoma kryteriami, ujmując w pierwszym rzędzie twórców urodzonych i związanych swoim życiem i twórczością z omawianym obszarem, a następnie uwzględniając także osoby np. ściśle związane z wydawnictwami regionalnymi, w dalszej kolejności jedynie urodzonych tu, a także osoby publikujące epizodycznie w tym regionie (w tym również ze środkowych Moraw, czyli – w efekcie – przez dłuższy czas należące do ostrawskiego oddziału Związku Pisarzy Czeskich). Podane kryteria doboru nie budzą wątpliwości i wydają się przejrzyste.

Zakres twórczości przyjęty przez Autorów obejmuje w zasadzie całość literatury, jak również działalność z nią związanej. Stąd obok poetów, prozaików, dramaturgów, publicystów, autorów tekstów, gawędziarzy ludowych, eseistów, publicystów i tłumaczy są także wydawcy, krytycy literatury i teatralni, historycy, historycy literatury, redaktorzy. Ponadto *Slovník*... uwzględnia literaturę emigracyjną i podziemną, a także twórczość dla dzieci i młodzieży oraz – w związku ze specyfiką regionu – literaturę polskiej mniejszości narodowej.

¹⁰ Przez szereg lat Morawy były podzielone pod względem administracyjnym na dwie części: północną i południową z siedzibami w Ostrawie i Brnie. Olomuniec administracyjnie podlegał Ostrawie, co miało szereg implikacji także w życiu kulturalnym.

¹¹ Skądinąd, obszar ten dość dokładnie pokrywa się z morawskimi częściami powiatów: Opawa, Ostrava-město, Frýdek-Místek i Vsetín.

Reasumując, należy ocenić, że *Literární slovník severní Moravy a Slezska* wypełnił lukę, która od dawna istniała w biografistyce czeskiej. W pełni uzupełnił istniejące dotąd specjalistyczne słowniki biograficzne. Jest on bowiem bogatym źródłem informacji, podanej w sposób przejrzysty i umożliwiający dalsze studia nad daną osobą lub instytucją, zagadnieniem bądź rodzajem twórczości. Zarówno dobrze przemyślana strona techniczna, jak i merytoryczna stanowią o jego wartości i zasługują na podkreślenie. Można więc spodziewać się, że *Slovník*... będzie miał wielu odbiorców (nie tylko filologów i biografistów).

Anna Janik, Opole

František Všeťka, *Daleký dům. životní příběh Viktora Dyky*, Nakladatelství Tilia Šenov u Ostravy, Ostrava 2001, 203 s.

W badawczym dorobku Františka Všeťki najważniejszą rolę odgrywają prace z zakresu teorii literatury, dotyczące struktury kompozycyjnej dzieł literackich: *Kompoziciana* (Bratislava 1986), gdzie analizie została poddana proza czeska i słowacka; *Stavba prózy* (Olomouc 1992), w której autor podejmuje tematykę kompozycyjnej struktury tekstu na przykładzie dzieł klasyków literatury rosyjskiej, oraz *Stavba básně* (Olomouc 1994), zawierająca analizy wybranych utworów wybitnych poetów czeskich¹. Wiele uwagi poświęcił on również literaturze dla dzieci i młodzieży² i twórczości wybranych czeskich literatów³.

Zainteresowanie Františka Všeťki twórczością Viktora Dyky jest widoczne już w kilku jego wcześniejszych pracach (m. in. jeden z rozdziałów wspomnianej

¹ Všeťka był też redaktorem zbioru analiz utworów Cervantesa, Máchy, Turgieniewa, Gorkiego i Kafki: *Čtení o kompozici. Sborník studií o kompoziční výstavbě prozaického díla*, Liberec 1969, a także wyboru *Kompozice prózy. Sborník sovětských prací z dvacátých let*, Praha 1971, do którego napisał również posłowie *Sovětská literární věda dvacátých let o kompozici prózy*.

² Najważniejszą pracą z tego zakresu jest *Čtyři hlasy. O kompoziční výstavbě poezie pro děti* (Ostrava 1989), ale równie cenna jest jego wcześniejsza monografia *Václav Říha* (Praha 1964), dotycząca Václava Tille (1867–1937), posługującego się pseudonimem Václav Říha i znanego przede wszystkim jako autora bajek i opracowań tego gatunku.

³ Prace: *Josef Štefan Kubín* (Praha 1980), dotycząca pisarza, którego twórczość inspirowana była folklorem i opowiadaniem ludowymi, *Jakub Arbes* (Praha 1993), ukazująca autora *Svatého Xaveriusa*.

Stavby básně został poświęcony literackim początkom Dyka). Wraz ze Stanislavą Jarosovą i Milanem Blahynką przygotował też zbiór korespondencji *V. Dyk, St. K. Neumann, Bratři Čapkové. Korespondence z let 1905–1918* (Praha 1962)⁴.

Na tle ukazanych powyżej kierunków zainteresowań badawczych Františka Všeťički *Daleký dům* nawiązuje do widocznego w ostatnich pracach autora (np. w pochodzącej z 1995 roku pracy *Před branami Omegy*) zwrotu w kierunku beletrystyki. Omawiana pozycja bowiem nie jest typową monografią, ale stanowi powieść biograficzną o Viktorze Dyku. Taki sposób ukazania pisarza nie jest sposobem nowym, nasuwa się podobieństwo np. do książki Moniki Zgustovej *V rájské zahradě trpkých plodů. O životě a díle Bohumila Hrabala* (Praha 1997), nazywanej „téměř romanovým životopisem”. Mimo oczywistych różnic (związanych nie tylko z twórczością obu literatów, ale również z faktem, że Monika Zgustová знаła Hrabala osobiście, a czeski pisarz sam autoryzował tę pracę), obie pozycje mają podobną konstrukcję i założenia. Obie są też ciekawym, a zarazem bogatym obrazem postaci, której dotyczą.

František Všeťička zajął się jedną z najwybitniejszych, a zarazem najbardziej wszechstronnych postaci literatury czeskiej. Dyk bowiem był poetą, dramaturgiem, powieściopisarzem, nowelistą, satyrykiem, tłumaczem, krytykiem i dziennikarzem, a jednocześnie działaczem politycznym więzionym przez władze austriackie, obrońcą myśli utworzenia samodzielnego państwa, później również posłem i senatorem. W swojej twórczości zabierał głos w sprawach społeczno-politycznych, kładąc szczególnie nacisk na konieczność podjęcia przez Czechów wszelkich starań w celu utworzenia samodzielnego państwa.

Za swoją antyaustriacką działalność został czeski pisarz aresztowany, a następnie umieszczony w wiedeńskim więzieniu. Dla nas jest to tym ważniejsze, że właśnie moment aresztowania, a później pobyt w więzieniu Dyka wybrał Všeťička jako płaszczyznę, wokół której ukazał jego postać.

Jedną z najważniejszych cech pracy Všeťički jest fakt, iż całkowitemu zatarciu uległy tutaj granice czasowe: teraźniejszość (którą stanowi aresztowanie, a następnie pobyt w wiedeńskim więzieniu) przeplata się z przeszłością i – co ciekawe – przyszłością pisarza. To przeplatanie się płaszczyzn czasowych zostało dodatkowo powiązane ze wspólną, trochę tajemniczą poetyką snu, który jest tutaj zresztą bardzo ważnym elementem: staje się bowiem wspomnieniem autentycznych wydarzeń, a nie tylko sennym marzeniem.

Daleký dům został podzielony na 39 kilkustronicowych rozdziałów, z których każdy, na bazie wskazanego w tytule wydarzenia z życia lub twórczości Viktora Dyka, nawiązuje do towarzyszących owemu wydarzeniu okoliczności. W ten sposób wspomniane tytuły rozdziałów stają się kluczem do odbioru omawianej

⁴ W zbiorze tym znalazły się tylko listy braci Čapkův do Neumanna i Neumanna do Dyka, ale stanowi on swoisty dokument epoki oraz ukazuje rolę wymienionych autorów w życiu ówczesnego środowiska literackiego.

pracy Všeťički. Według zawartych w tytułach nawiązań, przeplatające się rozdziały możemy uporządkować w następujących sześciu kategoriach:

1. Nawiązania do utworów Viktora Dyka:

- *Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova* – nazwa rozdziału podobna do nazwy powieści Dyka, którą drukował czeski pisarz na łamach „Lidových novin” od 1.06.1915 r.; w niej w satyryczny sposób ukazał cesarską Austrię oraz panujące w niej stosunki. Rozdział jest swoistą próbą odpowiedzi na pytanie o przyczynę aresztowania pisarza.
- *Ranní ropucha* – wspominając sztukę *Ranní ropucha*, Všeťička wspaniale ukazał grę słów, wykorzystywaną przez Dyka: Dyk podczas odwiedzin Hanuša Jelínka w więzieniu w obecności komisarza Bienerta (sic!) umówił się z przyjaciелеm, że w *Lumírze* nie zostanie wydrukowany nekrolog dotyczący śmierci cesarza Franciszka Józefa.
- *Ó kouzelníku, ukaž kouzlo své!* – rozdział przenosi czytelnika w przyszłość, do 31.12.1927 r., gdy wśród przyjaciół pisarz obchodzi swoje pięćdziesiąte urodziny, podczas których Vítězslav Nezval recytuje fragmenty tragikomedii Dyka *Kouzelník*.
- *Sen o Západu Slunce Léta Páně...* – pisząc o wierszu *Západ Slunce Léta Páně...*, wydany w *Moderní revue* pod pseudonimem Viktor Souček, powrócił Všeťička do literackich początków autora.
- *Marnosti* – rozdział ten nawiązuje do częstej u Dyka krytyki mentalności narodowej Czechów, ukazując pracę nad powstającym w więzieniu wierszem o tępych, zgodnym na wszystko mieszczańskim Mathieu.
- *Posel* – tytuł ten nawiązuje do dramatu Dyka *Posel*, ukazując tym samym krytykę czeskiej pasywności na przykładzie poety (później również polityka) Josefa Svatopluka Machara.
- *Veliký Mág* – to alegoryczny dramat V. Dyka, ukazujący na bazie mitów parabolę egzystencji współczesnego człowieka. Tutaj jednak „francouzským mágem” Dyk nazywa Baudelaire’a, którego *Kwiaty zła* przyjaciel Hanuš Jelínek posłał mu do więzienia.
- *Revoluční trilogie* – należy do dramatów historycznych. Opowiada bowiem o zmierzchu królestwa francuskiego i zwycięstwie rewolucji, ukazując konflikt między romantycznością a realizmem. W rozdziale tym czeski badacz opisuje sytuację, w której więźniowie dowiadują się o wybuchu rewolucji w Rosji.
- *Epizoda* – to nie tylko wspomnienie dramatu Dyka. Epizodem, zresztą dość znaczącym wśród więziennej nudy, staje się zorganizowana w tajemnicy przed strażnikami gra w szachy. Przy tej okazji wspomina Všeťička zwyczaj pisarza z czasów wolności, kiedy to chodził do praskiej kawiarni Unionka, gdzie w każdy wtorek spotykali się szachiści.
- *Zapomětlivý* – w rozdziale tym czytelnik ma niepowtarzalną okazję śledzenia procesu tworzenia dramatu, kiedy podczas więziennej, bezsennej nocy powstaje plan utworu, później kilka notatek, a dopiero po nich dialogi. Mamy

też okazję obserwowania przygotowań do ukrywanej przed strażnikami, jakże ciekawej, premiery tegoż dramatu.

- *Země mluví* – to również nazwa jednego z najważniejszych utworów Dyka, w którym przebywający w więzieniu poeta we wzruszającej wypowiedzi matki (Ojczyzny) do syna (narodu) dał wyraz swemu patriotyzmowi oraz trosce o przyszłość⁵.
- *Zmoudření dona Quijota?* – utwór Cervantesa to jedna z najważniejszych inspiracji w twórczości V. Dyka. Rozdział ten ukazuje pisarza w chwili, gdy zostaje wypuszczony z więzienia i wraca pociągiem do Pragi, a obserwowany przez okno świat nasuwa mu wspomnienie błędnego rycerza. Zauważmy jednak, że w dramacie Dyka (w którego tytule nie ma znaku zapytania) Quijote siłą zmuszony przez przyjaciół do powrotu do domu traci sens życia i umiera⁶.

2. Nawiązania do wybitnych postaci literatury czeskiej:

- *Sen o Jiráskovi* – w rozdziale tym Všeťička, ukazując Dyka jako szkolnego ucznia, wspomina postać jego nauczyciela, a później długoletniego przyjaciela Aloisa Jiráska (1851–1930), jednego z najwybitniejszych pisarzy czeskich i wyróżniającą się postać ówczesnego życia literackiego.
- *Sen o Hlaváčkovi* – ukazuje dyskusję w redakcji „Moderní revue” nad zbiorem poezji Karla Hlaváčka (1874–1898) *Pozdě k ránu* (1896), w której brali udział Jiří Karásek, Hugo Kasterka, Miloš Marten, S. K. Neumann i V. Dyk.
- *Sen o Čechovi* – Všeťička, wspominając jednego z najwybitniejszych twórców czeskiej literatury Svatopluka Čecha (1846–1908), ukazuje niezwykłą atmosferę towarzyszącą pogrzebowi poety – uroczystości, której młody Dyk był obserwatorem.
- *Sen o Theerovi* – Otakar Theer (1880–1917) to główna postać związana z wystąpieniem czeskiej awangardy literackiej *Almanach na rok 1914* (1913), wydanym przy współpracy Otokara Fischera, braci Čapkův i S. K. Neumanna. Rozdział ten jest wspomnieniem trwającej od 1900 roku przyjaźni Theera z Dykiem.
- *Sen o Medynii Głogowské* – nawiązując do tytułu utworu *Medynia Głogowská (Šípkový keř, 1916)*, czeski badacz opowiada o związkach Dyka z literackimi początkami jego autora, Petra Kříčka (1884–1949), którego twórczość, zawierającą liczne odwołania do przyrody, ale i do chrześcijaństwa, jest nazywana „poezją prostoty i pokory”.

3. Nawiązania do postaci z ówczesnego życia kulturalnego:

⁵ Por. Viktor Dyk, *Mówi ziemia*, tłum. K. A. Jaworski, „Kultura i Życie” 1967, nr 9, s. 1.

⁶ Zwróćmy uwagę na ciekawą interpretację utworu Dyka w kategoriach dramatu filozoficznego, por. Maria Bobrownicka, *Mit Don Kichota w dramaturgii Viktora Dyka* [w:] *Literatury słowiańskie w okresie awangardowego przełomu*, praca zbiorowa pod red. Z. Niedzieli, Kraków 1979, s. 149–156.

- *Výlety Pana Broučka* – to wspomnienie kompozytora Leoše Janáčka, z którym Dyk miał współpracować przy librecie do opery o panu Broučku, a którego w opowieści Všeťički spotyka w chwili, gdy idzie na przesłuchanie.
- *Sen o Vlčkovi* – to z kolei nawiązanie do wizyty młodego Dyka w praskiej willi Osvěta, gdzie miała swą siedzibę redakcja czasopisma „Osvěta” i gdzie mieszkał jej redaktor, Václav Vlček.
- *Sen o Innemannovi* – natomiast ukazuje postać aktora Rudolfa Innemanna, który 14.11.1906 r. zagrał rolę sędziego Čapka w premierze *Epizody* V. Dyka.

4. Nawiązania do wydarzeń społeczno-politycznych:

- *Sen o omladinářích* – rozdział dotyczy działaczy Omladiny, politycznej organizacji młodzieży czeskiej z końca XIX wieku; młody Dyk miał okazję obserwowania nastrojów związanych z praskim procesem 68 przedstawicieli tejże organizacji, który odbył się 14.02.1894 r.
- *Sen o Fedoře* – w rozdziale tym badacz czeski wspomina czeską aktorkę Marię Pospíšilovą, która wśród niespokojnych nastrojów społecznych pragnie powrócić na scenę czeską (ze sceny niemieckiej), a okazją ku temu ma być rola Fedory, grana na deskach Teatru Narodowego w Pradze. Podczas przedstawienia młody Dyk obserwuje przyjęcie aktorki przez czeską publiczność.
- *Sen o roce 1897* – jesienią 1897 r. w Pradze odbyły się demonstracje antyniemieckie, które Dyk, młody student, bezpośrednio obserwował.
- *Sen o politice* – ukazując rozmowę Dyka z Jiřím Machenem, wskazuje Všeťička na najważniejsze zagadnienia społeczno-polityczne owych czasów.
- *Sen o válce* – w rozdziale tym zostały ukazane oczyma Dyka wydarzenia związane z początkiem wojny.

5. Nawiązania do osób, miejsc i wydarzeń ważnych w życiu osobistym Viktora Dyka oraz do jego literackich fascynacji:

- *Sen o Tondovi* – na bazie przypomnienia historii, związanej z kolegą z lat dzieciństwa, nasuwa się wspomnienie Mělníka, jednego z „domů” Dyka.
- *Sen o Zdence* – tytułowa Zdenka to przyszła żona Dyka, Zdenka Hásková, która wraz z gimnazjalistą Dykiem, występującym pod pseudonimem R. Vilde, ogląda premierę jego sztuki *Pomsta*.
- *Sen o Paříži* – w tym rozdziale Všeťička powraca do 1909 roku i do literackich fascynacji Dyka. Ukazuje podróż pisarza do Paryża, podczas której podąża on śladami ukochanych autorów (Maupassanta, Balzaca).
- *Sen o Moréasovi* – przedstawia dyskusję nad poezją francuską, która miała miejsce w praskiej Unionce, a w której – oprócz Dyka – wzięli udział Karel Čapek, Prokop Miroslav Haškovec, Hanuš Jelínek, Arnošt Procházka.

6. Nawiązania do życia więziennego V. Dyka:

- *Odchod* – odejściem staje się tutaj wyjazd Dyka do wiedeńskiego więzienia, czyli opuszczenie Pragi, która była jego domem. Pojawiają się pytania „Toto bude nyní můj domov? Na týden? Na měsíc? Navždy?” (s. 30).

- *Premiéra* – natomiast przedstawia pierwsze chwile więzienia w jego nowej rzeczywistości, w jego nowym „domu”. Nasuwają się kolejne pytania: „Má stejné zvyky jako Praha, nebo je to tu jiné?” (s. 39).
- *Devátá noc* – ową dziewiątą nocą jest noc wigilijna, w samotności pisarz snuje refleksje nad lekturą, poszukując analogii między Cervantesem a Hugo.
- *Pan poslanec* – to spotkany na więziennym korytarzu poseł Karel Kramář, aresztowany pod zarzutem zdrady narodowej. W tych nietypowych okolicznościach Dyk i Kramář – mimo politycznych różnic – symbolicznie podają sobie dłonie.
- *Zlomek tragikomedie* – daje czytelnikowi okazję do przyjrzenia się przesłuchaniu Dyka przez Doktora Weissa.
- *Zcela vážný rozhovor* – alegoryczna w zamyśle pisarza rozmowa ma miejsce podczas przepisowego, więziennego spaceru. Dyk prowadzi ją z Prokopem Hantychem oraz z Karlem Štěpánkiem, odnosząc rzeczywistość literacką do ich obecnej sytuacji.
- *Zpěvy v bouři* – są metaforycznym ukazaniem więziennej codzienności, wśród której jako zwiastun wiosny pojawia się kos, ptasi śpiewak. Jego obecność wywołuje u Dyka refleksję nad podobieństwem ptasiego życia do losu więźniów politycznych.
- *Tisíc a jedna noc v kriminále* – tytułową 1001 noc w więzieniu spędza Václav Klofáč, polityk, któremu – pomimo uwięzienia go – sąd nie odebrał mandatu poselskiego. Jego więźniarni przyjaciele, organizując obchody owego „święta”, mają nadzieję, że gdy zostanie zwolniony, będzie mógł zasiadać w nowo zwołanym parlamencie.
- *Holoubek Kuzma* – rozdział ten, ukazując kolejne przesłuchanie Dyka i kolejne pytania o jego utwór *Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova*, staje się niejako ramą opowieści Všetického.

Jak widać z powyższego zestawienia, wyposażenie tytułów poszczególnych rozdziałów w funkcję odsyłacza do konkretnych wydarzeń pozwoliło Františkowi Všetickému na niezwykle bogate i wszechstronne ukazanie postaci Viktora Dyka. Omawiana praca bowiem nawiązuje do kluczowych wydarzeń z jego życia i twórczości: wspomina najważniejsze utwory ze zwróceniem uwagi na ulubione motywy, źródła inspiracji i czytelnicze zainteresowania, podkreśla fascynację literaturą francuską i pracę przekładową, zwraca uwagę na jakże ważne zaangażowanie Dyka w życie polityczne, wskazując odzwierciedlenie owego zainteresowania w twórczości. Jednocześnie książka Všetického daje ciekawy obraz ówczesnego środowiska literackiego, stając się tym samym nie tylko opowieścią o pisarzu, ale również o czasach, w których żył.

Tytułowem *Dalekým domem* jest w pracy Všetického Wiedeń (a dokładniej: wiedeńskie więzienie), jednak ważny u Dyka motyw domu jako miejsca zamieszkania nie został przez Všetického rozwinięty. Autor nie podkreślił roli Mělnika czy Pragi w życiu czeskiego pisarza, koncentrując się na Wiedniu, w którym odgrywa

się wskazany w dalszej części tytułu *životní příběh Viktora Dyka*. Jednak dzięki temu praca Všetického staje się zachętą do dalszych, samodzielnych poszukiwań.

Analizując omawianą pracę należy jednak pamiętać, że jest ona nietypową monografią, co daje autorowi pewną dowolność i usprawiedliwia wyeksponowanie jednych elementów, a pominięcie innych⁷.

W związku z dużą wszechstronnością w ukazaniu postaci pisarza, omawiana praca czyni z niego postać żywą i ciekawą, stając się jednocześnie wspaniałym dopełnieniem lektury nieco już zapomnianych utworów Viktora Dyka.

Małgorzata Walczak, Opole

Konrad Włodarz, *Zachwyt dla cudowności życia. Witalistyczna poezja Jána Smreka, Fráni Šrámka i Jana Lajnera*, „Śląsk”, Katowice 2000, 239 s.

Prezentowana praca ukazuje wyodrębnienie się prądu witalizmu w poezji Słowian zachodnich w oparciu o twórczość Jána Smreka, przedstawiciela poezji słowackiej, Fráni Šrámka z Czech i Jana Lajnera, poety łużyckiego. Autor skupia się przede wszystkim na analizie poezji wyżej wymienionych autorów. Ich twórczość została zanalizowana w obrębie trzech zasadniczych metodologii: francuskiej (choć autor nie wyjaśnia, jaki ma ona wpływ na omawiane zagadnienie), krytyce tematycznej oraz psychoanalizie freudowskiej i frommowskiej. Jako „uzupełnienie” metod wykorzystuje polski badacz hermeneutykę H. G. Gadamera.

Praca Konrada Włodarza składa się z pięciu zasadniczych części, poprzedzonych wprowadzeniem w problematykę, oraz z zakończenia i bibliografii, co wprowadza ład kompozycyjny. Pierwsza część pracy jest odwołaniem do koncepcji filozoficznych, wskazujących na idee witalistyczne. W dalszej jej części Autor opisuje motywy witalistyczne w literaturze. Porównuje witalizm z ekspresjonizmem, wskazując na wiele cech wspólnych dla obu kierunków, i pokrótce analizuje je w kontekście literatur słowiańskich (w tym także – co ciekawsze – literatury bułgarskiej). Jednak głównym punktem zainteresowania Autora jest twórczość poetów z trzech krajów: Jána Smreka ze Słowacji, Fráni Šrámka z Czech i Jana Lajnera z Łużyc.

⁷ Np. wśród najważniejszych utworów Dyka nie została wspomniana nowela *Krysař*, choć jako nawiązanie do niej możemy potraktować rozdział *Veliký Mág*, wskazujący na częsty u Dyka motyw magii (*kouzelník, mág*), gdyż magiczny jest również instrument, przy użyciu którego szczurołap wyprowadza gryzonie, a następnie mieszkańców Hammeln.

Kolejny rozdział pracy to usytuowanie twórczości Smreka, Šrámka i Lajnerta w ogólnosłowiańskim procesie historycznoliterackim, co warto podkreślić, ponieważ wprowadza ład zarówno pod względem synchronii, jak i diachronii literackiej.

Kolejne dwie części pracy Włodarza ukazują główne dominanty poezji witalistycznej na gruncie zachodniosłowiańskim, które zostały odniesione do kultury i literatury ogólnoeuropejskiej. Każdorazowo Autor przedstawia „próbę definicji witalizmu”, w pierwszym przypadku (pierwsza część) zachodniosłowiańskiego, w drugim – zachodnioeuropejskiego.

Ostania część pracy jest konfrontacją obu prądów witalistycznych, które według Autora mają swoją kontynuację w literaturze zachodniosłowiańskiej.

Z badań K. Włodarza wynika, że idee witalistyczne zaczęły się pojawiać w literaturze czeskiej pod koniec XIX wieku, kiedy zaczęła ona w sobie skupiać wiele prądów powstałych wówczas w całej Europie: dekadentyzm, neoromantyzm, impresjonizm, symbolizm, modernę katolicką, secesję, naturalizm, anarchizm, witalizm, realizm, humanizm masarykowski, socjaldemokrację. Twórczość F. Šrámka, zdaniem Autora pracy, wpisuje się w kontekst idei głoszących hasła wolnego, nieskrępowanego życia i traktowania go jako kategorii filozoficznej. Postawa ta była opozycyjna względem idei „sztuka dla sztuki” i symbolizmu.

Prekursorem myśli witalistycznej w literaturze czeskiej był F. Šrámek, mimo że jego debiut nie został uznany za witalistyczny (*života bído, přec tě mám rád*, 1905), dopiero zbiory wierszy *Modrý a rudý* (1906), *Splav* (1916) i *Nové básně* (1928) traktuje się jako te, które zawierają motywy witalistyczne i wywarły wpływ na późniejszą twórczość takich poetów, jak J. Wolker i V. Nezval.

Powyższe spostrzeżenia dały podstawę Autorowi omawianej pracy do wyróżnienia na gruncie czeskim trzech pokoleń witalistycznych: pokolenie przedwojenne (S. K. Neumann *Kniha lesů, vod a strání*, F. Šrámek *Splav*), pokolenie 1914 roku i pokolenie powojenne (K. Čapek *Loupežník*, J. Wolker *Host do domu*). Twórczość Šrámka w tym kontekście wynikała z ciągłego buntu przeciwko symbolizmowi, dekadentyzmowi i klerykalizmowi. Między innymi z tego powodu czeski pisarz powracał do formy pieśniowej inspirowanej poezją ludową, o czym świadczy debiut tomikiem *života bído, přec tě mám rád* (1905). Kolejny tomik o charakterze antymilitarystycznym – *Modrý a rudý* (1906) – został całkowicie skonfiskowany przez władze. Jak zauważa Autor opracowania poezji Šrámka, „antymilitaryzm w efekcie poprowadził poetę w stronę witalizmu”.

Konrad Włodarz charakteryzuje główne cechy twórczości witalistycznej F. Šrámka, które jednocześnie tworzą zasadnicze dominanty witalizmu jako prądu literackiego. W przeciwieństwie do Lajnerta i Smreka, witalizm Šrámka najbardziej jest widoczny w prozie – w powieściach: *Sříbrný vítr* (1910) i *Tělo* (1919) oraz w sztukach dramatycznych *Léto* (1915) i *Měsíc nad řekou* (1922). W jego twórczości najbardziej widoczne są tendencje antycywilizacyjne, natomiast wartość najwyższą stanowi – życie. Kategorii tej podporządkowane są ko-

lejne główne motywy obecne w twórczości omawianych autorów witalistycznych, a mianowicie: kobieta, miłość, młodość i przyroda.

Temat kobiety nie jest tak bogato reprezentowany w twórczości Šrámka, jak u Smreka. Jest ona wyjątkowo często traktowana aseksualnie. Niemniej Šrámek nie ucieka od erotyki, która w jego poezji ściśle się łączy z kobietą i przyrodą. Elementem pośredniczącym jest motyw łąki. Poeta konstruuje nawet swego rodzaju poetycką triadę kompozycyjną: kobieta – łąka – przyroda.

Kolejnym motywem witalistycznej twórczości Šrámka jest miłość, traktowana jako element biologiczności człowieka, ale także jako pewien akt „niedopowiedzeń” i nie tylko jako miłość do kobiety, ale do wszystkiego, co żyje.

Bardzo „żywym” elementem twórczości Šrámka jest młodość, która jest postrzegana jako nieprzemijający stan pozabiologiczny i wyjątkowo często odnosi się do sfery duchowej. Koncepcja młodości realizowana jest także poprzez nawiązania do pór roku: wiosny i lata, czyli czasu rozwijania i trwania życia. Kategoria młodości jest jednocześnie kategorią najbardziej ewoluującą. Šrámek zwraca także uwagę na pewien dramat młodości, który jest spowodowany zdolnością odczuwania i wrażliwością, co ma „bolesne konsekwencje” w deziluzji bezgranicznego szczęścia i świadomości tragizmu. Kategoria ta wpisuje się w europejski model młodości romantycznej.

Naczelnemu motywowi życia w twórczości Šrámka podporządkowana jest kolejna dominanta: przyroda, która spersonifikowana istnieje, a właściwie żyje, obok człowieka traktowanego jako indywiduum. Zastosowany zabieg antropomorfizacji ma za zadanie „powołać przyrodę do życia”.

Zdaniem Autora omawianej pracy w poezji Fráni Šrámka obecne są stylizacje na pieśni ludowe; poeta prezentuje zdeklarowany pacyfizm, a także często odwołuje się do swoich korzeni rodzinnych, miasteczka, w którym się wychował, do swej małej ojczyzny, która może przynieść ocalenie.

Kolejne tomiki wierszy *Nové básně* (1928) i *Ještě zni* (1933) kończą witalistyczne poszukiwania Šrámka, pojawia się w nich zwątpienie we wcześniejsze ideały, smutek, a w konsekwencji ostateczne odejście od witalizmu.

Biorąc pod uwagę zapotrzebowanie młodych sławistów na współczesne, syntetyczne opracowania literatur słowiańskich, praca Konrada Włodarza jest cennym źródłem wiedzy o poezji zachodniosłowiańskiej początku wieku dwudziestego. Wyodrębnienie motywów witalistycznych, tak bliskich młodemu pokoleniu, może zachęcić do sięgnięcia po tomiki Smreka, Šrámka i Lajnerta i nowego ich odczytania. *Zachwyt dla cudowności życia* jest do tego dobrą drogą.

Anna Zura, Wałbrzych